

Круп'як Л.Б.

к.е.н., доцент, доцент кафедри державного
і муніципального управління

Круп'як І.Й.

аспірант кафедри міжнародних фінансів
Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки є перехід України на інноваційний розвиток. Залежність України від імпорту, надмірні масштаби якого обумовлюють вимивання в теперішній час з економіки країни величезних коштів в інтересах інвестування країн - імпортерів своєї продукції в Україну, унеможливають створення нових робочих місць необхідних для забезпечення повної зайнятості робочої сили, та сприяння інноваційному розвитку секторів економіки України. Однак становлення країни, як високотехнологічної конкурентоспроможної держави неможливе без впровадження новітніх конкурентоспроможних технологій.

Очевидним є той факт, що на сьогодні в Україні рівень інноваційної активності, впровадження інновацій та відтворення ринкового сегменту виробництва інноваційної продукції залишаються недостатніми для забезпечення інноваційного прориву національної економіки. З огляду на це стрижнем сучасної української моделі конкурентоспроможності економіки має стати реалізація інноваційної моделі структурної перебудови економіки.

В цьому контексті дослідження інноваційного розвитку економіки викликає теоретичний та практичний інтерес, адже його результати мають становити основу для вироблення стратегічних напрямів інноваційного

розвитку економіки, що й визначає актуальність цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційного розвитку економіки привертають увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Проте значний вклад щодо інноваційного розвитку держави внесли вітчизняні вчені: М.В. Гаман [1], В.М. Геєць [2], Г.І. Климкова [3], Б.А. Малицький [4], Т.Й. Товт [5], Л.І. Федулова [6] та інші. Однак більшість науковців вважає, що саме від активності державної політики залежить інноваційний розвиток економіки. Так, М.В. Гаман стверджує, що особливості соціально-економічного розвитку в Україні вимагають підвищення державної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності [1, с.123]. Л.І. Федулова також вважає, що забезпечення економічного розвитку можливе лише у разі проведення активної інноваційної політики держави [6, с. 499].

Проте розробка заходів щодо інноваційного розвитку економіки та формування його стратегічних напрямів в контексті трансформаційних перетворень економіки залишаються актуальними.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування необхідності формування стратегічних напрямів інноваційного розвитку економіки та виявлення проблем, що виникають у ході вирішення цього завдання.

Виклад основного матеріалу досліджень. У сучасних умовах економічний розвиток неможливо уявити без розвитку інноваційного. Однак консервація застарілої структури виробництва України призводить до значних економічних втрат й унеможлиблює його інноваційний розвиток. Тому для здійснення структурної перебудови економіки за інноваційною моделлю необхідно, перш за все, переорієнтувати державну політику з фінансової донорської підтримки окремих підприємств і галузей виробництва на створення привабливих умов і середовища для інвестування інноваційної діяльності та розповсюдження інновацій у всіх секторах вітчизняної економіки.

Аналіз стану інноваційної діяльності України свідчить, що у 2011 році інноваційною діяльністю займалися 16,2 % підприємств від загальної кількості обстежених, що на 3,4 % більше, ніж в 2009 році (12,8 %

підприємств) [7] (рис.1).

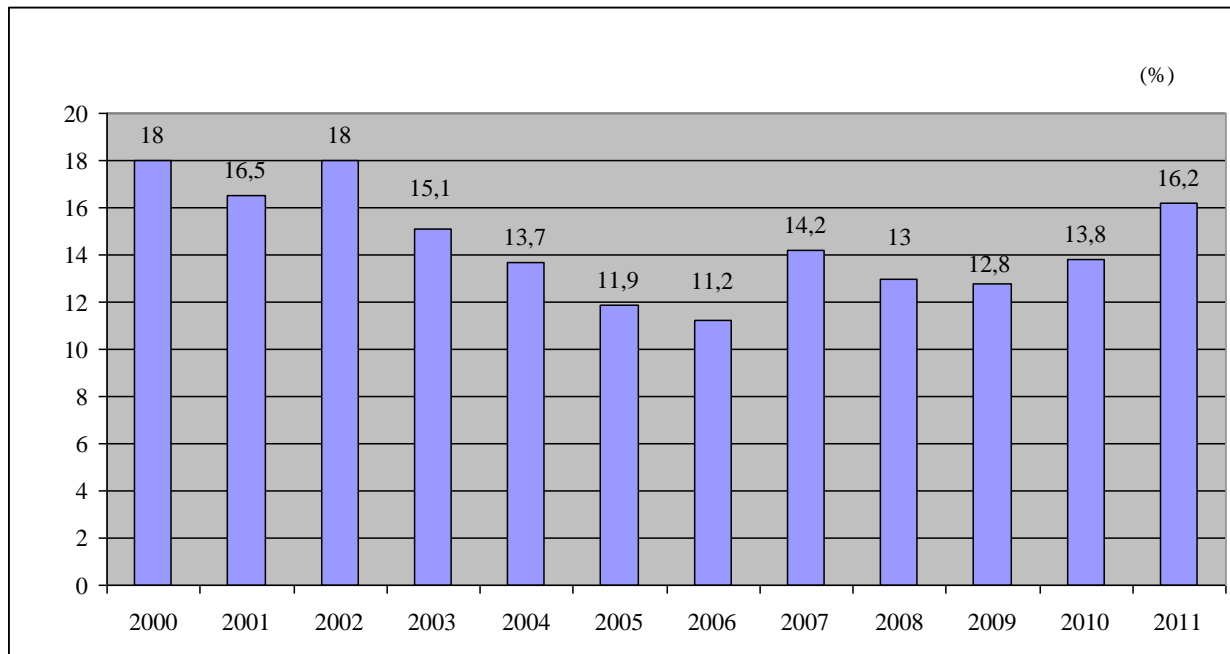

Рис. 1. Питома вага підприємств України що займалися інноваціями.

Вищою за середню в Україні частка інноваційних підприємств була серед підприємств із виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення (34,9 % підприємств виду діяльності), машинобудування (24,5%), а також хімічної та нафтохімічної промисловості (24,0%); у розрізі регіонів – на промислових підприємствах Одеської, Харківської, Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Хмельницької, Черкаської, Івано-Франківської, Сумської, Тернопільської, Чернігівської, Чернівецької областей, міст Києва та Севастополя.

Результати проведеного аналізу виявили, що у 2011 році інноваційні процеси впроваджували 677 підприємств, з яких 605 – упровадили 2510 нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції, у т.ч. маловідходних і ресурсозберігаючих – 517 процесів; 83 підприємства впроваджували нові або вдосконалені методи логістики, доставки або розповсюдження продукції; 140 – нову або вдосконалену діяльність із підтримки процесів підприємств, таких як системи матеріального обслуговування або операції щодо закупівель, обліку або розрахунків [8].

Обсяг інноваційних витрат у 2011 році (14333,9 млн.грн.) в порівнянні з 2009 роком (7949,9 млн.грн.) збільшився на 80,3%. Слід зазначити, що

протягом 2011 року інноваційно активними підприємствами було придбано машин, обладнання та програмного забезпечення на суму 10489,1 млн.грн., що на 110,8 % більше ніж в 2009 році (4974,7 млн.грн.), витрат на навчання та підготовку персоналу для інноваційної діяльності більше на 27,5%, на придбання внутрішніх НДР більше на 31,6%, на зовнішні НДР витрати збільшились на 15,6%, а на придбання зовнішніх знань – на 110,2 %), на інші види діяльності, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій витрати збільшились на 15,5 % [7] (рис.2).

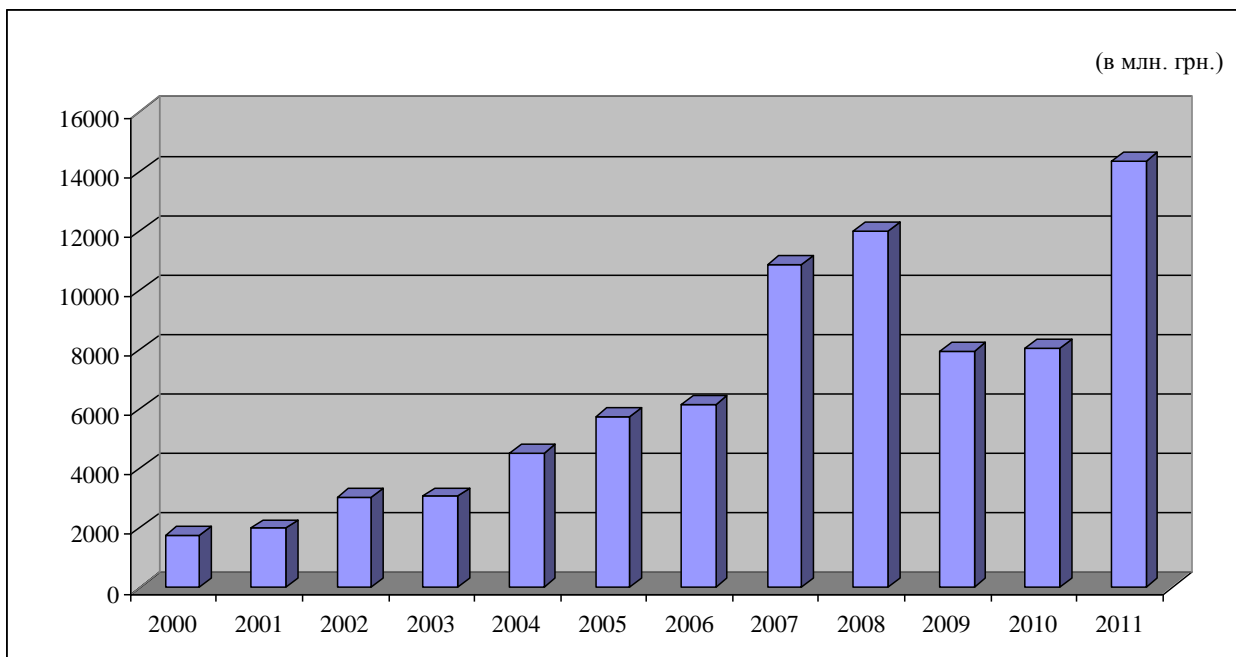

Рис. 2. Витрати на інноваційну діяльність в Україні.

Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить про те, що у 2011 році основним джерелом фінансування були власні кошти підприємств, обсяг яких становив 7,6 млрд.грн. (проти 5,1 млрд.грн. у 2009 р.). Обсяги іноземних інвестицій у 2011 році різко скоротилися. Як наслідок, обсяги фінансування інновацій за рахунок іноземних інвестицій зменшились в порівнянні з 2009 роком на 96,2% [7] (рис.3).

У звітному році коштами іноземних інвесторів в обсязі 56,9 млн.грн. скористалися 11 підприємств, вітчизняних інвесторів в обсязі 45,4 млн.грн.– 14 підприємств.

Держава у фінансуванні інноваційного розвитку протягом

досліджуваного 2010 року була доволі пасивною, за рахунок держаних коштів фінансувалося лише 1–2 % інноваційних процесів в економіці. Однак у 2011 році підтримку держави у розмірі 149,2 млн.грн. отримало 51 підприємство [7].

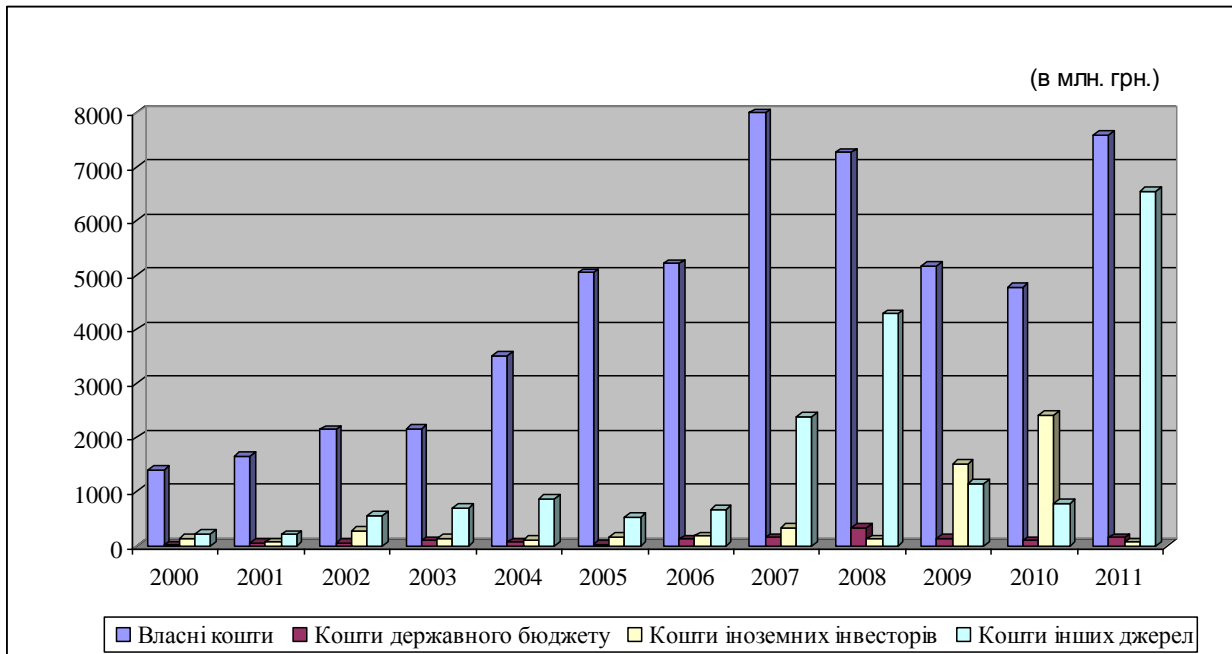

Рис. 3. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Аналіз впровадження інновацій на промислових підприємствах свідчить про те, що у 2011 році 731 підприємство впровадило 3238 найменувань інноваційної продукції, що на 34,5% більше, ніж у 2010 році. З них нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо – 897 найменувань. Новими виключно для ринку були 900 найменувань, або 27,8% загальної їхньої кількості [8].

У 2011 році 1043 підприємства реалізували інноваційну продукцію в обсязі 42,4 млрд.грн. (у 2010 р. – 964 підприємства в обсязі 33,7 млрд.грн.), або 3,8% загального обсягу промислової продукції. Частка реалізованої інноваційної продукції, що була новою для ринку України, становила 41,1% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, або 1,6% – промислової (у 2010р. – 32,6% і 1,3%). В загальному обсязі реалізованої промислової продукції українського виробництва тільки 6,5% мають ознаки інноваційності. Проте в Євросоюзі – 60%, в Японії 67%, в США 78%. Приріст ВВП за рахунок

впровадження нових технологій в Україні складає 0,7 %, а у розвинених країнах – 60–90 % [7].

В економіці України домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно відносяться до малонаукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8–1%; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2%. У цілому домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95% вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів [10, с.255].

Проте низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом коштів та недостатністю стимулів і пільг, але й структурою економіки.

За умов збереження існуючої структури економіки навіть при збільшенні ВВП на 3–5% за рік неможливо досягти її реального розвитку, тому що при існуючій структурі економіки кожна одиниця зростання ВВП потребує ще більш зростаючих для цього витрат. Для досягнення необхідних позитивних змін в масштабах і динаміці зростання ВВП необхідно перейти до інноваційної моделі структурної перебудови економіки [9].

Оцінка стану інноваційної діяльності України дозволяє виділити фактори, які заважають підприємствам запроваджувати інновації, зокрема: недосконалість законодавчої бази; недостатній обсяг власних коштів промислових підприємств; несприйнятливність підприємств до нововведень; великі витрати на нововведення; недостатня фінансова підтримка держави; складність в налагодженні кооперації з іншими підприємствами й науковими організаціями; відсутність коштів у замовників; відсутність попиту на інноваційну продукцію; недостатня інформація про ринок збуту, нові технології; тривалий термін окупності інновацій; високий рівень економічного ризику; відсутність кваліфікованого персоналу.

Інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і

становить 12–13%, що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення науково – дослідних робіт витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень. Проте таке становище обумовлено як недостатністю коштів, так і відсутністю дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності.

Нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності в Україні є фрагментарною, суперечливою і тому недосконалою. Виконання прийнятих законів в інноваційній сфері є незадовільним. Однак є визначені підходи і кількісні орієнтири щодо здійснення структурних змін в Стратегії розвитку України на період до 2020 року. Де основною метою є підвищення впливу інновацій на економічне зростання України. Все це свідчить, що структура і принципи управління інноваційним розвитком в Україні потребують докорінних змін. Ці зміни повинні бути спрямовані на вирішення основних проблем інноваційного розвитку економіки.

Висновки з даного дослідження. Перехід до дієвої державної політики інноваційного розвитку України є одним із першочергових завдань державного управління. Стратегія втілення цієї політики має здійснюватися на системній і послідовній основі. Всі учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені у поєднанні їх інтересів і зусиль у створенні і застосуванні нових знань та технологій з метою виходу на внутрішній і зовнішні ринки з високотехнологічною продукцією. У реалізації зазначеної взаємодії і створенні таким чином економіки, заснованої на знаннях, роль державної влади є стрижневою. Тому для забезпечення ефективного інноваційного розвитку економіки доцільно створити фонд сприяння формуванню малих підприємств у науково-інноваційній сфері; запровадити мінімальні орендні

ставки для малих інноваційних фірм; встановити квоти для малих інноваційних підприємств при формуванні держзамовлень на інноваційну продукцію; створити керовану інноваційну модель розвитку країни шляхом затвердження національних пріоритетів на основі яких необхідно започаткувати стратегічні програми розвитку, які об'єднують власні наукові розробки, власний кадровий супровід, вітчизняний виробничий сектор і бізнес. Ці програми мають ґрунтуватися на ресурсному і трудовому потенціалах України та забезпечити сталий, високотехнологічний розвиток економіки країни.

Література

1. Гаман, М.В. Державне регулювання інноваційного розвитку України [текст] / М.В. Гаман. – Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 388 с.
2. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць // НАН України, Ін - т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 864 с.
3. Климкова, Г.І. Система інтересів учасників інвестиційного процесу [текст] / Г.І. Климкова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №3. – С. 2–5.
4. Малицький, Б.А. Стан, проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України [текст] / Б.А. Малицький, А.С. Попович // Економіка ринкових відносин. – 2008. – №1. – С. 65–75.
5. Товт Т.Й. Особливості фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні [текст] / Т.Й. Товт // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №3(81). – С.102–108.
6. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика [текст] / Л.І. Федулова. – Монографія. – К.: Основа, 2005. – 552 с.
7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Державне агентство України з інвестицій та інновацій [Електронний

ресурс] – Режим доступу: [://www.in.gov.ua](http://www.in.gov.ua).

9. Проект “Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів” [Електронний ресурс] – Режим доступу: [://www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc](http://www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc)].

10. Арутюнян С.С. Інноваційна складова нової моделі економічного розвитку України у посткризовий період / С.С. Арутюнян, Р.Р. Арутюнян // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 691. – С. 253–257.

Круп’як Л.Б., Круп’як І.Й.

ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті розглянуто інноваційний розвиток економіки України, досліджено проблеми, що виникають у ході вирішення цього завдання та розроблено заходи щодо інноваційного розвитку економіки та формування його стратегічних напрямів в контексті трансформаційних перетворень економіки.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, інноваційна модель, стратегія інноваційного розвитку.

Крупяк Л.Б., Крупяк И.Й.

ВОПРОСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. В статье рассмотрено инновационное развитие экономики Украины, проанализированы проблемы, возникающие в процессе решения этой задачи и разработаны предложения для инновационного развития экономики и развития стратегических направлений в контексте преобразований экономики.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационная деятельность, конкурентоспособность, инновационная модель, стратегия инновационного развития.

Krupiak L., Krupiak I.

ISSUES AND STRATEGIC DIRECTIONS OF INNOVATION DEVELOPMENT OF ECONOMY

Abstract: this paper describes an innovative development of economy of Ukraine, investigated the problems arising in the course of solving this task and developed measures for innovation development of economy and the development of its strategic directions in the context of transformations of the economy.

Keywords: innovative development, innovation, competitiveness, innovative model, the strategy of innovative development.